

آسیب‌شناسی چاپ متون

(۲)

۱. معضل دیگر چاپ متون، به اصطلاح چاپ «بازاری» متون است. یعنی بی تقوایی در حرفه پژوهش متون، یعنی نگاه بیش یا افتاده انکارانه به متون، یعنی چاپ بکش‌برو کی به کیه، یعنی چاپ عوام پسند با جلد قشنگ، کاغذ دو رنگ و پر از غلط و ... البته گناه پیشینیان با این حرفها شسته نشود که ما قصد تعرض به متون چاپ سنگی و بانیان و متولیان و ناشران آنها را نداریم. متون چاپ سنگی برای ما حکم نسخه خطی را دارد. رحمت و غفران الهی بر آنان باد، خواه مرحوم منشی نولکشور باشد که صدها متن فارسی را در یکی دو سده اخیر در شبه قاره منتشر کرد یا مرحوم طاهر خوشنویس باشد که دهها اثر گرانتقد را به خامه زیبای خود نگاشت. نه، ما هم مانند عقلای عالم، عتاب و عقاب بلا بیان را معقول نمی‌دانیم. زیرا پس از آنکه به طور رسمی در محافل علمی کشور تصحیح انتقادی و فنی متون رواج یافت، چاپ متون بازاری دیگر توجهی نداشت. چه این کار یعنی به هدر رفتن زحمات کسانی که سالها روی یک اثر کار کرده‌اند و برای گردآوری نسخه‌های آن از این سو و آن سوی دنیا متحمل مشقات و مخارج گزاف شده‌اند، یکباره مواجه می‌شوند که شخصی ناشناخته با این سنخ کارها، در کوچه حاج نایب یا پس کوچه پامنار، همان متن را از چاپ درآورده، این شده که برخی را خوف یا وهم برداشته که نمی‌خواهند کسی بداند که چه اثری را در دست تصحیح دارند. می‌گوییم: می‌خواهیم در این گزارش میراث اطلاع‌رسانی کنیم که اگر کسی کتابی را در دست تصحیح یا چاپ دارد، دیگران بدانند و به قول عوام - ناغافل - سراغ تصحیح آن نروند. ای کاش زمانی برسد که میراث مکتوب، بانک اطلاعاتی تمامی فهراس نسخ خطی ایران را روی شبکه جهانی قرار دهد تا هر کس که نسخه‌ای را خواست کار کند. این مرکز رابط خدمات رسانی با کتابخانه‌های دارنده اصل یا عکس نسخه باشد تا از این راه دوباره کاری‌ها و هرز رفتن اوقات و استعدادها جلوگیری شود و معلوم شود چه کسی چه نسخه‌ای را در دست پژوهش یا چاپ دارد.

به هر حال، درست است که دوباره کاری، چون آبی ریخته است، هم ناشر را که قرارداد دارد و نمی‌تواند زیر قرار خود بزند، متضرر می‌سازد و هم مصحح بد اقبال را که دیگر به او نمی‌گویند: قدم نو رسیده مبارک! ناگفته نماند که تبعات این قصه ما را هم بی‌نصیب نگذاشته و نخواهد گذاشت. ما همواره برای اهل علم و تحقیق و تصحیح، عمری دراز و برای موجودی آثار ناشران این آثار عمری کوتاه آرزومندیم.

ایدون باد

